

CSIKÁNY TAMÁS

A Magyaros tető elfoglalása 1917. március 8-án

A kassai 39. honvéd gyaloghadosztály 1916 szeptemberében a menekülő románokat sikeresen üldözve elérte Csíkszeredát, majd pihenés nélkül tovább támadva Alsó-Csíkon, az Úz völgyén keresztül követte a 7. román hadosztályt, s Magyarország keleti határáig tört előre. A románok azonban saját területükön már béke-időszakban előkészítettek és berendeztek állásokat az Úz-patak két oldalán, amelyeket elérve a hadosztály kénytelen volt megállni. Az ellenség a későbbiekben ellentámadásokkal igyekezett a hadosztályt visszanyomni, de annak egyelőre mégis sikerült megtartani a részben már román területen lévő Nemere–Magyaros–Káronta magaslatsort. November közepén a román erőket jelentős erőfölényben lévő orosz csapatok váltották fel, melyek szinte azonnal az egész vonalon támadólag léptek fel. Ennek eredményeként december során elfoglalták a Lápos, a Magyaros és a Söverjes magaslatokat, amelyek birtoklása mindkét fél számára rendkívüli előnnyel járhatott az egész frontvonal vonatkozásában. E magaslatsort a 39. honvéd gyaloghadosztály kijelölt csapatai 1917. március 8-án meglepetésszerű „rohamtámadással”, az akkori háború veszteségadataihoz képest szinte elenyésző veszteséggel foglalták vissza. A következő esettanulmány e támadás körülményeit, megszervezését és végrehajtását ismerteti.

Előzmények

Románia 1916. augusztus 27-én az antant hatalmak oldalán belépett a háborúba, amivel rendkívül nehéz helyzetbe hozta a központi hatalmakat. Az egyre több hadszíntéren folytatott háború a szövetséges haderők műveleteinek a lehető legteljesebb összhangját igényelte, így elkerülhetetlenül szükségessé vált, hogy még ez év szeptemberének elején létrehozzák a központi hatalmak szárazföldi haderőinek legfelsőbb hadvezetőségét. A Vilmos császár névleges vezetése alatt álló testület feladatai közé tartozott a nyugati, a keleti, a balkáni és az olasz hadszíntér eseményeinek koordinálása éppúgy, mint a román támadás megállítás. A románok számára meghatározott cél Magyarország elfoglalása és ezáltal a balkáni hadszíntér elszigetelése volt. A központi hatalmak a román támadás megállítását tűzték ki célul, majd Erdély megtisztítása után olyan támadó hadműveletek végrehajtását, melyek eredményeként a Keleti-Kárpátok és a Szeret folyó mentén létrejöhet egy viszonylag rövid arcvonala az orosz–román erőkkal szemben.

A támadáshoz a román haderő három hadserege vonult fel Erdély ellen és egy Dobruzsában, amit két orosz hadosztály erősített meg. Erdélyben az osztrák–magyar 1. hadsereg és a német 9. hadsereg részei tartózkodtak, míg Bulgáriában August von Mackensen tábor-

nagy vezetésével három bolgár gyalog- és egy lovashadosztály, valamint két török hadosztály, továbbá egyéb német és osztrák–magyar alakulatok.¹

A központi hatalmak hadműveleti terve szerint az Erdélyben állomásozó csapatok akár a Marosig is visszavonulva megállítják a román támadást, közben Mackensen csapatai előrenyomulnak Dobrudzában, majd Szisztovónál átkelnek a Dunán, és csatlakoznak a német 9. hadsereg által Dél-Erdélyből megindított támadáshoz. Ezen műveletek sikere után a két csoportosítás közösen visszaszorítja a románokat a Szeret folyó mögé. Az osztrák–magyar 1. hadseregnek e közben a románokat ki kell szorítaniuk Erdélyből, és el kell érniük a Keleti-Kárpátok gerincét.

A román hadműveleteket megelőzve Mackensen már szeptember 2-án megkezdte a támadást, öt nap múlva már a szisztovói hídfőt is elfoglalta. A románok alig fejtettek ki komoly ellenállást. Az Erdélybe betört román 4. hadsereg három hét alatt hatvan kilométernyi területet foglalt el, a 2. hadsereg átlagosan száz kilométert haladt előre, az 1. hadsereg is csupán az Orsova–Petrozsény vonalat érte el. Ez idő alatt beérkeztek a megfelelő erősítések és az egész 9. hadsereg, mely először szeptember 26–29. között a nagyszebeni csatában, majd a persányi ütközet után, október 7–9. között a brassói csatában mért vereséget a román erőkre. Az osztrák–magyar 1. és a német 9. hadsereg összehangolt támadásának eredményeként október 13-ig az összes román seregest elhagyta Erdélyt.

A román támadás támogatására az orosz haderő Bruszilov tábornok irányításával szeptember elejétől három nagy tehermentesítő támadást indított, de ezek mind kudarcot vallottak. Közben Mackensen elérte a Constanza–Csernavoda vonalat, majd csapatait – egy bolgár hadsereget hátrahagyva – a Románia elleni támadáshoz csoportosította át. E támadás a német 9. hadsereggel összehangolva indult, amelynek részei november 14-én a Szurdok- és a Vulkán-szoroson át támadtak Romániába. Néhány nap múlva a németek elfoglalták Craiovát, majd a Vöröstorony-szorosnál védekező románok hátába kerültek. Ezt követően az egész német hadsereg, együttműködve Mackensen tábornok csapataival, győzelmet győzelemre halmozva vonult előre, és december 6-án Bukarest kardcsapás nélkül elesett. A hadjárat folytatásaként az 1917. január 6–8. között lezajlott focsáni csata után a központi hatalmak hadereje elérte a Szeret folyót, ahol ezt követően megkezdődtek az állásharcok.

Erdély keleti határait 1916 októberében Arz Artúr vezérezredes parancsnoksága alatt az osztrák–magyar 1. hadsereg védte. E hadsereghez északról a Kövess Hermann vezérezredes irányította, szintén osztrák–magyar 7. hadsereg csatlakozott, délről pedig a Romániába betörni készülő német 9. hadsereg. Az 1. hadsereg jobbszárnyán a kassai VI. hadtest két hadosztálya állt, Fabini Lajos gyalogsági tábornok parancsnoksága alatt. A 39. honvédhadosztály az Úz és a Csobános völgyét és az ezeket kísérő magaslatokat védte, tőle északra a 61. hadosztály pedig a Szulca és a Tatros völgyét, vagyis a Gyimesi-szorosig terjedő területet tartotta megszállva. A hadtesttől északra két gyengének minősíthető csoportosítás, a Csécséy- és a Perczel-csoport állt, majd tovább a Tölgyesi-szorosig a XXI. hadtest. Arz vezérezredes a várható orosz tehermentesítő támadások elhárítására elrendelte a két hadtest közötti csoportosítás megerősítését. Ezért a 39. hadosztálytól a 10. honvéd gyalogezredet és egy taracküteget Daubner Samu ezredes parancsnoksága alatt a Gyimesi-szoros–Hosszúhavas arcvonalszakasz védelmére rendelte. A hadsereg védelmi műveleteinek támogatására

¹ A hadszíntér eseményeit *A világháború története*. Szerk.: Pilch Jenő. Budapest, é. n. alapján közlöm, részletesebben lásd: Nagybacsoni Nagy Vilmos: *A Románia elleni hadjárat*. I. kötet. Erdély. 2. kötet Havasalföld meghódítása. A M. Kir. Honvédelmi Minisztérium kiadása, é. n.

tartalékként a Csíki-medencébe irányították a bajor 10. tartalékhadosztályt és a 3. lovas-hadosztályt, melyeket elsősorban a XXI. hadtest érdekében kellett felhasználni.

November hónapban a román erőket fokozatosan felváltó orosz erők egyre nagyobb nyomás alá helyezték a 7. hadsereg jobb- és az 1. hadsereg balszárnyát, miközben a német 9. hadsereg folytatta támadását Románia területén. Ahogy a német hadsereg haladt előre, a Keleti-Kárpátok védelme egyre fontosabbá vált, hisz a két osztrák–magyar hadsereg fedezte a német támadás balszárnyát és hátát. A VI. hadtest – az 1. és a 9. hadsereg találkozásánál – tulajdonképpen azt a sarokpontot képezte, ahol siker esetén a 9. hadsereg déli irányú támadásának keleti irányba kellett fordulnia. A hadtestparancsnokság október 27-én a nagyobb veszteségek elkerülésére a hadtest két hadosztályának mozgékony védelmet rendelt el.²

A következő két hónap során a hadsereg védelmi arcvonalán egymást követték az orosz és román támadások, melyek azonban csekély eredménnyel jártak. Súlyos helyzetbe hozta azonban a 39. hadosztályt és vele együtt a VI. hadtestet is, amikor december 12-én az ellenség elfoglalta a Csíki-havasokban található Söverjes-tetőt, december 23-án pedig a Lápos-Magyaros hegyvonulatot is. A hadosztály csapatai – német támogatással – már december 24-én megpróbálták a magaslatokat visszafoglalni, de eredménytelenül.

A helyzetet súlyosbította, hogy ugyanebben az időszakban a VI. hadtest még támadási feladatot is kapott egy moldvai betörésre. Ehhez a hadtest 61. hadosztályát felváltotta a már ott lévő bajor 8. hadosztály és az ekkor ide érkező 24. hadosztály, melyek 1917. január 1-jén indították támadásukat a Csobános és a Tatros folyó között. A támadás során az itt lévő orosz állásokat elfoglalták ugyan, de a támadást az időjárási és terepviszonyok miatt nem sikerült továbbfejleszteni. Ezt a támadást a 39. hadosztálytól délre, a német 9. hadsereghez tartozó 225. hadosztálynak az Ojtozi-szoroson keresztül indított támadással kellett volna támogatnia.

A Keleti-Kárpátokban védő csapatokat január és február hónapban kevesebb támadás érte, az orosz fél nagyobb áttörési kísérleteit későbbre halasztotta. A német és az osztrák–magyar csapatok azonban továbbra is aktívak maradtak, különösen az 1. és a 9. hadsereg arcvonala találkozási pontjának vidékén. A német 225. hadosztály parancsnoka, Melior vezérőrnagy január 4-ére már egy újabb támadást rendelt el a Magyaros–Lápos–Söverjes vonulat visszafoglalása érdekében; mivel a német hadosztály utánszállítási vonala is az Úz-völgyön vezetett keresztül. Doberdói Breit József vezérőrnagy, a 39. hadosztály parancsnoka a magaslatok jelentőségét a következőképpen jellemezte: „...az ellenség a Magyaroson és a tovább nyugatra fekvő 1367-es úgynevezett névtelen kúpon elhelyezett tüzérségi megfigyelőinek segítségével az Úz-völgyben a 762. magassági ponton túl előrefelé haladó minden embert és málhás állatot pontosan megfigyelhetett és tüzérségi tűzzel tetszése szerint el-

² Doberdói Bánlaky József: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai Erdély keleti határán. A Magyaros-tető elfoglalása 1917. március 8-án*. Különlenyomat. Budapest, 1944. 2. A különlenyomat szövegét a szerzőnek *A magyar nemzet hadtörténelme* című munkájának 24. kötetében kívánták megjelentetni, ez azonban nem valósult meg. A kiadvány a szerző német nyelvű munkájának (Bánlaky Breit József: *Der Angriff der 39. HD zwecks Wiederoberung der Höchststellung Lápos-Magyaros-Söverjes t. an der Siebenbürgischen Ostgrenze*. Wien, 1918.) fordítása. A munka gépiratos előtanulmányai a Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban: HL) Tanulmánygyűjteményében (a továbbiakban: TGY) található meg (A 39. honvéd gyalog hadosztály harcai Erdély keleti határán 1916/17 őszén és telén. A magyarosi rohamtámadás 1917. március 8-án HL TGY 64. Hasonló címmel vázlat és oleáta mellékletekkel HL TGY 107., melyet a hadosztály „könyomdájában” sokszorosítottak. Ennek egy példánya a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtudományi Könyvtárában megtalálható). A források szövege döntően egyezik.

áraszthatott. Azonkívül a saját csapatok helyzete az ellenség által erősen megszállott említett magaslati vonulat déli lejtőjén harcászati tekintetben sem volt irigylésre méltó, mert a közvetlen közelségben lévő és az egész arcvonalon domináló állásban lévő ellenség mindeütt, még szabad szemmel is belátott a mi csapataink gyomrába. Azonkívül a zártvonalú ellenséges állással ellentétben a saját állást a terep alakulása folytán nem is lehetett egységes, összefüggő állássá kiépíteni.³ A támadáshoz Breit vezérőrnagy hadosztályát is Melior vezérőrnagy alá rendelték. A német tábornok a támadáshoz jelentős tűzérési megerősítést is kapott, azonban a csapatok erőfeszítése így sem hozta meg a várt sikert.

A sikertelen vállalkozás után Arz tábornok, hadseregarancsnok szemlélte meg a területet, majd jelentős segítséget ígért a tarthatatlan helyzet megszüntetésére. Nem sokkal később a 39. hadosztálynál az arcvonal-parancsnokság vezérkari főnöke, Hans von Seeckt tábornok is megjelent Fabini Lajos gyalogsági tábornok kíséretében. A vezérkari főnök először a déli szomszéd, a német 225. hadosztály parancsnokával tárgyalt a kedvezőtlen helyzet megoldásának lehetőségeiről, köztük a két hadosztály együttes támadásáról. Woyna tábornok a korábbi tapasztalatokra hivatkozva nem vállalt garanciát ennek sikeres megvalósítására. Seeckt tábornok ezután Breit vezérőrnaggyal beszélt a magaslatok visszavételéről. A magyar tábornok megfelelő előkészületek és megerősítés után lehetségesnek tartotta a támadás sikeres kivitelezését. A hadosztályparancsnok végül elvállalta a feladat végrehajtását, és teljes felelősséget vállalt érte. A támadáshoz nem kért német gyalogsági megerősítést vagy támogatást, viszont számított aknavető kötélekre. Mivel Breit a megbeszélés során kifejtette, hogy a támadást rohamkötésekkel kívánja megvalósítani, Seeckt felajánlotta, hogy „rendelkezésemre bocsát egy a rohamtámadásban már kiképzett német gyalogezredet, de én [ti. Breit] erről is lemondtam, ellenben azzal a kéréssel állottam elő, bocsássák rendelkezésemre a hadosztálytól ideiglenesen elvezényelt, az utolsó két békeévben az én parancsnokságom alatt állott 10. honvédgyalogezredet.”⁴

Harcászati felfogás az Osztrák–Magyar Monarchia haderejében

Az 1911-ben megjelent Gyakorlati Szabályzat tervezet az angol–búr (1899–1901) és az orosz–japán (1904–1905) háború tapasztalatait figyelembe véve készült, és így korszerűnek minősíthető. Alapeszméje a támadószellemű harcászat volt. A korszellemnek megfelelő fennkölt fogalmazásban a következőket rögzíti: „A támadó szellemtől áthatott, fizikailag kitartó, jól képzett és vezetett gyalogság a legnehezebb viszonyok közt is képes eredményes harcra”⁵ Feladatként a gyalogság számára meghatározza, hogy: „A gyalogság tűzével leküzdí az ellenséget, és szuronyával töri meg annak ellenállását.” A szabályzat szerint csupán ettől várható döntő siker. Az alapvető harcászati alakzatnak továbbra is a rajvonalat írta elő, ez biztosítja a legnagyobb tűzerőt, vagyis ebben az alakzatban lőhet egyszerre a legtöbb harcos, így biztosítva, hogy a támadás „a legnehezebb viszonyok közt is ellenállhatatlan, ha hatalmas tűz tör számára utat”.⁶ Mélységi tagolással, tartalékképzéssel alig számoltak, de azzal sem, hogy az ellenség aktívan tevékenykedik.

A háború alatt kialakult védelmet azonban már a tábori fedezékek, az árkok, állások sorai és rendszerei jellemezték, amelyeknek elfoglalására indított – rendszerint sikertelen –

³ Bánlaky: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai*, 9.

⁴ Bánlaky: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai*, 10–11.

⁵ Közli: Vitéz pávai Vajna Viktor – vitéz Náday István: *Hadtörténelem a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia számára*. Budapest, é. n. 394.

⁶ Vajna–Náday: *Hadtörténelem*, 395.

rohamok hatalmas veszteségeket okoztak. Emiatt a korábban szabályzatban rögzített támadási módszer természetesen gyorsan megváltozott, fejlődött. „Az erődített helyek elleni támadásoknál szerzett bőséges tapasztalatok mutatják, hogy az összefüggő rajvonalba való előnyomulás nem ajánlatos, mert a támadó csapat jelentékeny része ép akadályok elé kerül s úgy az oldalazó géppuskák tüzebe jut. Ily előnyomulások érzékeny veszteséggel járnak, anélkül, hogy a megoldandó feladatot – az ellenséges állásba való betörést – elérhetnők” – írta egy magyarul 1918-ban megjelent szabályzat, mely az általános rohamok bevezetéséeként rohamjárőrök alkalmazását írta elő.⁷ A rohamjárőrök fő feladata tehát az, hogy a „legkisebb erővel és a legcsekélyebb erő felhasználással, bárminemű ellenséges ellenállást lehető legügyesebben leküzdve, éppen a legnehezebb helyeken könnyítse meg a támadó gyalogság előrejutását.”⁸ E cél teljesítésére alakult ki a rohamcsapatok alkalmazásának elve és gyakorlata, elsősorban a német hadseregnél. A nyugati hadszíntéren alkalmazták először ezt a módszert a szilárd, mélységben tagolt védelemmel szemben. Az első árokba betöréshez és az árokharcra külön csapatokat képeznek ki, ezeket nevezték el rohamcsapatoknak.⁹ A váratlan rohamra, meglepetésszerű, gyors támadásra összeállítottak rajszintű rohamjárőröket, szakaszokat és századokat, a legmagasabb kötelék a rohamzászlóalj volt. Hamar kialakult a rohamzászlóalj katonáival szemben az a követelmény, miszerint náluk „tökéletes kiképzés” és nagyfokú ügyesség mellett „az erkölcsi érték” is meghatározóan fontos. A siker másik összetevőjének az együttműködést tartották a rohamozó gyalogság, a rohamot előkészítő tüzéség és aknavetők, a célokat pontosan meghatározó felderítők és az összeköttetést biztosító híradó csapatok között.¹⁰ A Magyaros-tető birtokbavételére kijelölt 10. honvéd gyalogezred felkészülését is egy német szabályzat, az „*Anleitung für die Ausbildung der Sturmtruppen*” című munka alapján kezdték meg. E szabályzat előírásainak követését figyelhetjük meg Breit tábornok döntéseiben, akár szervezeti, akár alkalmazási intézkedései esetében.

A védelmi harcot másodlagosnak tekintették. „A védelem fő célja erőmegtakarítás. Elvileg csak egy állást választunk és készítünk elő, minden egymás mögött fektetett védelmi vonallal való mesterkedés kerülendő.”¹¹ A védelem kiépítésére tehát kár időt és energiát pazarolni, hiszen úgyis csak ideiglenes, esetleg kikényszerített harctevékenységi forma.

A tüzéség szerepét a szabályzattervezet feltűnően háttérbe szorította, és csupán azon fő feladatot szabta számára, hogy a támadó gyalogságot akadályozó ellenséges tüzéséget pusztítsa. Az orosz–japán háború tanulságaként azonban bevezette a fedett tüzelőállásból való megosztott tüzelést. A háború menete azonban egészen más szerepet osztott a tüzéségre. Döntővé vált a hatásos tüzéségi tűz, ezért a fegyvernem feladatait is átértékeltek és szabályozták.

A tüzéségnek támadásban négy alapvető feladata volt. Az ellenség tüzéségének „bénítása”, lefogása, kikapcsolása, az ellenség lövészárkainak, védképességének csökkentése, különösen az áttörési szakaszon, az ellenség vezetési pontjainak, tartalékainak, utánpótlási

⁷ *Az állásharc* III. rész Közelharc. A cs. és kir. Hadsereg főparancsnokság Op. 53000. számú segédletének fordítása. Budapest, 1918. Közreadja Bacsoni Tamás – Kiss Gábor – Sallay Gegely Pál – Számvéber Norbert: Halálfejes katonák. Az Osztrák–Magyar Monarchia rohamcsapatái 1916–1918. Budapest, é. n. 58.

⁸ Bacsoni–Kiss–Sallay–Számvéber: *Az állásharc*, 61.

⁹ Vitéz Holéczy Ödön: *A rohamzászlóaljakról*. Magyar Katonai Szemle, IV. évf. (1934) 1. sz. 70.

¹⁰ Brandis, V.: *Der Sturmangriff*. Chef des Generalstabes des Feldheeres, 1917. 3.

¹¹ Brandis: *Der Sturmangriff*, 3.

vonalainak tűz alatt tartása, illetve a saját támadó gyalogság elé tűzhenger,¹² tűz-összpontosítások lövése. Védelemben a tüzéség szintén az ellenség tüzéségét igyekezett pusztítani, rombolta az ellenség rohamra készülő gyalogságának állásait, zavarta az ellenség vezetését, összeköttetéseit, illetve zárótűz lövésével pusztította az ellenség gyalogságát, és támogatta a saját ellenlökéseket.¹³

A tüzéség tűznevei a következők voltak:

- Zavaró tűz: egyenlőtlen időközökben, korlátozott számú löveggel leadott tűz az ellenség nyugtalanítására, összeköttetésének megbontására.
- Romboló tűz: tüzéségi tüzelőállások, aknavetők, géppuskák, támpontok, figyelők ellen, pontos tűz-megfigyeléssel¹⁴ vezetett tűz.
- A zárótűz az ellenség rohamozó gyalogsága elé lőtt gyorstűz, illetve az elhárító tűz, mely az ellenséges gyalogság távoltartására törekedett már nagy távolságon.
- A megerősítő tűz a megállított vagy lelassított rohamozó ellenséges gyalogságra lőtt tűzösszpontosítás.
- A tűzhenger fogalma a háború alatt alakult ki, ami a rohamozó gyalogság elé lőtt összefüggő tűzfüggőnyt jelentette, melyet a roham ütemének megfelelően helyeztek át, vagyis előre újabb és újabb terepszakaszra.
- A megsemmisítő tűz a lehető legnagyobb tűzgyorsasággal, legfeljebb tíz percig lőtt tűzösszpontosítás.

A lovasság harcászataiban előtérbe került a gyalog folytatott harc, természetesen a lovasrohamok mellett. A fegyvernem felszerelése azonban nem igazodott ehhez az alkalmazáshoz.

A támadás helyszíne

Magyaros-tető és környéke az egykori Csík vármegye területén található. Csík-vármegye az Osztrák–Magyar Monarchia és így Magyarország, ezen belül Erdély legkeletibb, székelyföldi vármegyéinek egyike volt. A megyét Romániától a Keleti-Kárpátok hegyei, a Gyergyói-havasok, a Csalhó, a Tarkó-hegység és a Csíki-havasok választották el. A hatalmas erdőkkel borított hegyláncon keresztül Románia felé négy nagyobb szoroson át vezetett út: délről észak felé az Úz-völgyi-, a Gyimesi-, a Békás- és a Tölgyesi-szoroson keresztül, illetve még egy nehezen járható hágón, a Pricske-tetőn át. A havasok nyugatra az Olt és a Maros völgye felé számos, kisebb-nagyobb keresztvölgytől megszakítva, lassan ereszkednek, ugyanakkor nyúlványaik a vármegyét három medencére tagolják: Alcsíkra, Felcsíkra és a Gyergyói-medencére. Alcsík egyik jelentős települése Csíkszentmárton, „innen egy körülbelül 30 kilométernyi út vezet a manapság csekély forgalmú Úzvölgyi (kis-tölgyesi) határszorosba. Az Úz vadregényes völgyét sötét fenyvesek és meredek sziklahegyek határolják.”¹⁵ A Csíki-havasok legjelentősebb magaslatsorát az 1653 méter magas Nemere, az 1340 méteres Magyaros és az 1523 méterre emelkedő Kárunta képezi.

¹² Ezt a fogalmat 1917-ben még nem használták, helyette a mozgó zárótűz fogalmat alkalmazták, melyet szintén folyamatosan áthelyeztek.

¹³ Kovács Vilmos: *Az osztrák–magyar tüzéség az I. világháborúban*. Boldogtalan hadiidők ... 1914–1918. Szerk.: Ravasz István. Budapest, 2009. 137–139.

¹⁴ A tüzmegfigyelés alatt a becsapódási pontok helyének meghatározását és természetesen ezután a lövelemek javítását értjük.

¹⁵ *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képekben*. 20. kötet. Magyarország 7. kötete. (Délkeleti Magyarország: Erdély és a szomszédos hegyvidékek). Budapest, 1901. DVD Arcanum.

Az Úz patak nyugat–keleti irányú völgyén keresztül vezet az út a Magyaros-hegy környékére. A tervezett támadás helyszíne az Úz völgye és a tőle öt–hat kilométerre északra húzódó Csobános-patak völgye között található. Itt húzódik nyugatról keletre a Söverjes (1358 m) – Névtelen-csúcs (1367 m) – Magyaros (1340 m) – Lápos (1188 m) hegyvonulata, mely egy hozzávetőleg négy kilométeres összefüggő állásrendszer kiépítését tette lehetővé. A 647 méter tengerszint feletti magasságban lévő Úz településtől a Magyaros szintén körülbelül négy kilométer távolságban található. A Csobános ezen a területen 750–770 méter magasan folyik. A terület erősen átszegdelt, a vízmosságokat magas partok, oldalak kísérik. A meredek hegyoldalak szinte mindenhol nehezítik még a gyalogos mozgást is. A sűrű vegyes erdőt azonban jelentősen megritkították a hónapokon keresztül tartó harcok, a magaslatok szinte kopaszok voltak. Az említett hegysort nyugati, délnyugati irányban 1–2 kilométer távolságra körülbelül 1000 méteres magaslatok kísérték. Fogatolt tűzérség tüzelőállásainak elhelyezésére szinte csak az Úz völgye volt alkalmas.

A csapatok elhelyezését és tevékenységét rendkívül nehezítette, hogy a terület tulajdonképpen érintetlen természeti táj volt, a legközelebbi lakott település 30 kilométeres távolságban feküdt. Ezt tetézték a téli időjárás viszonyok. Február végén a tájat több mint félméteres hó borította.

Az ellenség helyzete, ereje

Az ellenségről kevés adat áll rendelkezésre. Az ellenség 1917. március 10. utáni helyzetét bemutató oleátavázlaton a Söverjes–Magyaros–Lápos vonulatot az orosz 9. hadsereg XXIV. hadtestéhez tartozó 126. lövészadosztály védte, illetve a hadosztály állományába tartozó 503. és 501. lövészezred. A hadosztály állományába tartozott még a 195., az 502. és az 504. ezred is.¹⁶

A támadás előkészítése

Az 1. hadsereg parancsnoka 1917. január 16-án adta ki 315/hdm. intézkedését a Magyaros-tető elleni támadás előkészítésére. Ebben Arz tábornok teljes jogkörrel ruházta fel doberdói Breit József vezérőrnagyot, mint akire a vállalkozás vezetése is „átruháztatik”.¹⁷

Breit tábornok a támadás megszervezésénél az 1916. december 24-én és az 1917. január 4-én végrehajtott támadások során szerzett tapasztalatokból indult ki. Arra a megállapításra jutott, hogy hagyományos módon, a rendelkezésre álló erővel egy újabb támadást megkísérelni célszerűtlen. Csak alaposan megtervezett és előkészített támadás vezet célhoz, amelynél az úgynevezett rohamtámadás módszerét kell alkalmazni. Ennek támogatására pedig elsősorban a tűzérségi tűz hatékonyságát kell fokozni. A terep jellege miatt a hagyományos tűzérség a ráháruló feladatokat csak részben tudja megoldani, ezért az aknavetők alkalmazásának kell előtérbe kerülnie. Ennek alapján a tábornok elkészítette javaslatát a hadosztály megerősítésére, a kért egységeket a rendelkezésére is bocsátották:

¹⁶ HL TGY 107. M oleátavázlat, továbbá HL Térképtár H Ivd 599/3-2. Közli: Az Osztrák–Magyar Monarchia első világháborús hadszíntéri térképei. Keleti front. Szerk.: Jankó Annamária – Pollmann Ferenc. DVD Arcanum.

¹⁷ Bánlaky: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai*, 11. Oleátavázlatok rendszerint a hadműveletek során készültek a helyzet változásainak rögzítésére, feladatok, jelentések továbbítására oly módon, hogy egy áttetsző papírt helyeztek az adatokat tartalmazó térképre, és arról átmásolták a szükséges információkat.

- 10. honvéd gyalogezred
az erdélyi „portyázó” zászlóalj
az 5/52. és a 6/53. tábori taracküteg összesen nyolc tábori tarackkal
a 4/9. német tábori taracküteg négy tábori tarackkal
a 6/10., 5/14.1 és 2/81. német nehéz tüzerüteg összesen 16 nehéz tarackkal
a 14. német tüzérezred 21 cm-es mozsárütege három mozsárral
az 5. bajor tartalék utászsorozat.
a 4/4. utászsorozat

Mindösszesen négy gyalogzászlóalj, tizenkettő tábori tarack, tizenhat nehéztarack, három mozsár, három utászsorozat, továbbá hat nehéz, tizenhárom közepes és huszonkilenc könnyű német aknavető, negyvenöt gránátvető, hat nehéz, hat közepes és tizenkettő könnyű lángszóró. Lőszerből kiutaltak gyalogsági puskánként 400, gépfegyverenként 1000 darabot, a támadó csapatok minden katonája számára hat kézigránátot, továbbá 37 820 nyeles és 22 850 tojás kézigránátot. Tüzérségi lövedékből 25 362 lövedéket az osztrák–magyar és 14 138 lövedéket a német lövegek számára, gyalogsági lövegenként 600 darabot, nehézaknavetők számára 594, a közepeseknek 1508, a könnyűaknavetőknak 9880 darab gránátot, ezenkívül 7800 vetőgránátot utaltak ki.

A szállítási feladatok ellátására a hadosztály kapott „4 kocsizó és 140 málhásállatból álló málhásállat-lépcsőt”.¹⁸

Felkészülés a „rohamtámadásra”

Breit tábornok a magaslatok birtokbavételéhez alakítandó rohamcsoportokat a 10. honvéd gyalogezred állományából jelölte ki. Az ezred beérkezése után annak parancsnoka, Sáfrán Géza alezredes jelentkezett a tábornoknál, aki ismertette vele a tervezett vállalkozás részleteit, és utasította a terület szemrevételezésére és tanulmányozására. Miután az alezredes végigjárta az Úz patak völgyétől északra fekvő területet, és meghallgatta a korábbi támadásokban résztvevő parancsnokok beszámolóit, ismét jelentkezett Breit tábornoknál, és kijelentette, hogy a vállalkozást „megfelelő tüzérségi támogatással kivihetőnek tartom, ezredemmel vállalom a feladatot”.¹⁹

A vállalkozás előkészítését, a csapatok begyakoroltatását – valószínűleg korábbi német tapasztalatok alapján – egy arra kijelölt helyen végezték, amelynek terepviszonyai hasonlítottak az eredeti helyszínhez. A megfelelő területet Csíkzsögöd mellett találták meg, ahol légi fényképek alapján elkészítették az orosz állások másait. A „rohamisták” kiképzéséhez – az ellenség tekintetétől, felderítésétől távol, ugyanakkor elhelyezés, ellátás és kiképzés tekintetében is – a lehető legideálisabb feltételeket biztosították. Mielőtt a kiképzést megkezdték volna, az ezred érintett tisztjeit kivitték a Magyaros-tető térségébe, és ott megmutatták számukra, hogy mi lesz az a feladat, amelyet a rohamjárőröknek végre kell hajtaniuk.

A csíkzsögödi kiképzést a hadosztályparancsnokság az ezredparancsnoksággal együtt tervezte, szervezte és vezette. A felkészítést és begyakorlást tíz napra tervezték, amit még öt nappal meghosszabbítottak. A február 11-én kezdődő időszak első hetében „fegyvelmezési” gyakorlatokat tartottak, hogy az állásharcban „meglazult ügyesség” ismét feszes legyen.²⁰ Ezzel egy időben sport- és kiképzési foglalkozásokat tartottak futásban, kézigránátdobás-

¹⁸ Bánlaky: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai*, 12.

¹⁹ Sáfrán Géza alezredes szavait idézi Bánlaky: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai*, 13.

²⁰ HL TGY 64. 36.

ban, harcszerű tornában és különböző ugrásokban. A kézigránát még majdnem ismeretlen volt a katonák számára, ezért először gyakorlógránátokkal végeztek célba dobást, majd éles gránátokkal hajtották végre a meghatározott feladatokat. A gyakorlás eredményeként a katonák megismerték és megkedvelték a kézigránátot, és mint eredményesen használható, igen hatásos fegyverrel számoltak vele. Az első hét végére az alakulat szellemisége valóban megváltozott, a katonák között szinte verseny alakult ki, hogy ki kerüljön a „rohamisták” közé, majd a századonként kijelölt rohamjárőrök között is. A hét végére kijelölték a rohamjárőröket, illetve egy különlegesen kiképzett rohamcsoportot, melybe egy tiszt, négy tiszt-helyettes és a tíz legügyesebb kézigránátdobó került.

A második kiképzési hét a rohamszázadok megalakításával kezdődött. A zászlóaljanként megalakított három század parancsnoka Szerdahelyi Gábor főhadnagy, Juhász Károly főhadnagy és Kindl István hadnagy voltak.²¹ Ezt követően megkezdődött azon feladatok begyakorlása, amelyeket majd a valóságos ellenséggel szemben is végre kell hajtaniuk. Közben a zászlóaljak többi századát is gyakoroltatták, illetve az ezreddel együtt gyakoroltak a bajor aknavetők kezelői is.

A főpróbára február 27-én került sor a marosvásárhelyi hadsereg-parancsnokság képviselője és Litzmann német gyalogsági tábornok jelenlétében, aki egyébként csíkszeredai álmáshelyéről minden nap kiment a gyakorlást megtekinteni. A rohamoszlopok összefüggő harcszerű gyakorlatot mutattak be akna- és gránátvetők éleslövészetével és lángszórók alkalmazásával együtt. A katonák nagy jártasságot tanúsítottak különösen gránátdobásban. A szemtanúk megfigyelték, hogy az árokban vívott harc időszakában egy gránát sem robban az árkon kívül. Tüzérség a terület alkalmatlansága miatt a gyakorlaton nem vehetett részt.²² A bemutató az előre kidolgozott időbeosztás szerint „egy jól járó óramű képét mutatta”. Breit tábornok számára komoly dicséretet jelentett, amikor a német tábornok a következő szavakkal értékelte a gyakorlatot: „...ily rövid idő alatt ennél szebb eredményt a nyugati arcvonal bármely német csapata sem mutathatott volna fel.”²³

A csíkszögödi felkészítés alatt a katonák az ellenségtől zavartalanul, nyugodtan készülhettek rendkívüli jelentőséggel bíró feladataikra. A parancsnokok igyekeztek minden feltételt biztosítani anyagi, szellemi értelemben egyaránt, és a tisztek is kipihenhették magukat. Ahogy egy résztvevő tiszt visszaemlékezett: „Csíkszögödön vígan voltunk. Nappal – katonásdi. Este: barátkozás.”²⁴

Másnap az ezred indult a Magyaros alá. A menetoszlopok az Úz-völgyi úttal megküzdve, erős havazásban érkeztek Úz település közelébe. A hőesés jótékony fedezete mellett március 3-án az ezred alakulatai elfoglalták megindulási állásaikat, és már alig várták, hogy bizonyíthassák felkészültségüket.

A támadás végrehajtásának terve

A Söverjes–Magyaros–Lápos magaslatsor visszafoglalása érdekében Breit tábornok három csoportosítást hozott létre. A söverjesi csoport élére Mierka alezredes került, a magyarosít Sáfrán alezredes, a láposít Nyékhegyi alezredes vezette. Mindhárom csoport élére rohamcsapatokként a 10. gyalogezred századait osztották be. A legfontosabb feladatot a középső

²¹ *Hét ország frontján. Sassy Csaba háborús naplója 1915–18.* Miskolc, 1931. 2. kötet. 10.

²² HL TGY 64. 36.

²³ Bánlaky: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai*, 14.

²⁴ Sassy: *Hét ország frontján*, 11.

csoport oldotta meg, ezért ennek a tevékenységét kísérik figyelemmel. A csoport számára Breit tábornok a következő intézkedést adta ki:

„Magyarosi csoport, Sáfrán alezredes

Feladata: az 1286.–Magyaros–1367. és 1369. magaslatok bevétele és állandó birtokban tartása. A végrehajtás terve: a 10/I. zászlóalj $\frac{3}{4}$ -e a Magyaros kúpját foglalja el és onnan gyorsan rohamjárőröket tol az 1286. és 1367. magaslatok felé. A 10/III. zászlóalj $\frac{1}{4}$ -e és a 10/II. zászlóalj $\frac{3}{4}$ -e az 5. bajor utász- és a 10. honvédgyalogezred műszaki századának részeivel megfelelően megerősítve, a 10/I. zászlóalj $\frac{3}{4}$ -ével egyidejűleg a Magyaros kúpjától keletre és nyugatra fekvő magaslatokra rohamoznak és azután az ellenséges állást az 1286., illetve 1369. magaslatig felsodorják. A 11/II. és a 373/I. zászlóaljak a rohamozó csapatokat a Magyaros-tetőre követik s ott csoport tartalék gyanánt készen állnak a támadó csapatok támogatására, illetve esetleges ellenséges ellentámadások visszautasítására. A 11/II. és a 373/I. zászlóaljakkal előrenyomuló műszaki csapatokból (9/4. utászszázad és a 10. és 11. ezred műszaki századai) egy-egy század az 1286., a Magyaros, illetve az 1369. magaslatokra kerül, hogy azokat a gyalogsággal karöltve, a legszívósabb védelemre berendezze. – Az újonnan bevett állás megvédésére és ellenséges ellentámadások visszaverésére az aknavetőket, a gyalogsági lövegeket, a gránátvetőket és a lángszórókat minél előbb előre kell vonni. – A műszaki csapatokkal egyidejűleg a már előbb készenlétbe helyezett tehervívó osztagokat (munkásszakaszokat) ugyancsak előre kell vonni a szükséges anyaggal. – A magaslatok bevétele után az ellenség felderítése és üldözése céljából egy század két géppuskával az 1369. magaslatról a Csobános-völgyben fekvő 682. magassági pont felé nyomul elő.”²⁵

A Magyaros-tető elleni támadást balról kisegítő támadásnak kellett kísérnie, melyet szintén egy rohamjárőrnek kellett vezetnie. A Magyaros-tetőtől balra, vagyis északnyugatra emelkedett ugyanis az 1367 méter magas Névtelen Kúp, melynek letarolt, sziklás oldalán szinte lehetetlen volt az ellenséges állásokat észrevétlenül megközelíteni. Az ezred 7. század rohamjárőrének mégis meg kellett oldania e feladatot, és a saját tüzérségi tűz fedezetét kihasználva már a tüzérségi előkészítés alatt meg kellett kezdenie az előrevonást.

A gyalogságnak a „ma” jelszóra 11.00-kor kellett megkezdnie a támadást. Általános utasítás szerint az első rohamjárőröknek és rohamhullámnak az akadályokat és minden ellenállást leküzdve az ellenséges állás utolsó árkáig kellett előretörniük. Az utánuk érkező hullámoknak a többi állásokba kellett betörniük és azokat oldalról „felsodorni” az állások végéig, így az egész védelmi rendszert birtokba kellett venniük. Az állások elfoglalása után azonnal meg kellett kezdeniük azok berendezését és használhatóvá tételét az ellenség részéről indított ellentámadások sikeres elhárítására. A csoportparancsnokoknak tehát késedelem nélkül meg kellett szervezniük az ideiglenes védelmet, s gondoskodniuk kellett megfelelő tartalékképzésről is.

A támadásra kijelölt 39. honvéd hadosztályparancsnokság előterjesztésére a VI. hadtest-parancsnokság a balról csatlakozó 24. hadosztálynak intézkedést adott ki, hogy a támadáshoz csatlakozva vegye birtokba a Sövényes-tetőtől északnyugatra húzódó magaslatokat, továbbá, hogy a hadosztály tüzérsége a jobb oldalon álló 225. hadosztály tüzérségével együtt a támadás napján reggel 7.00-tól lassú tűzzel folyamatosan lője a szembenálló orosz hadosztályokat.

A hadosztály és támogató tüzérség tevékenységének pontos megtervezése és szervezése a támadás sikere szempontjából döntő jelentőségű volt. Ennek vezetése Riedl Lajos ezredesre, a 39. tüzérdandár parancsnokára, a tervezés és a végrehajtás irányítása pedig Ehr-

²⁵ Bánlaky: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai*, 15–16.

lich János alezredesre, a tüzérdandár parancsnokhelyettesére hárult. A feladatok végrehajtására három csoportosítást hoztak létre:

1. támadó tüzéség,
2. az ellenséges tüzéség leküzdésére kijelölt tüzéség,
3. elszigetelő és gáztüzéség.

Az ütegek már huzamosabb ideje itt tevékenykedtek, ismerték a területet, az ellenségre vonatkozó felderítési és belövési adatokat, melyeket repülő felderítéssel állandóan pontosítottak. Az első csoportosítás időbeosztása a támadás napjára a következő volt:

- 8–9 óráig – ellenőrző lövések;
- 9–10.30-ig – romboló tűz;
- 10.30–11 óráig – megsemmisítő tűz;
- 11–11.30-ig a tűz szakaszonkénti áthelyezése a magaslatsor zárótűz körleteibe.

A második csoport feladatai:

- 8–9 óráig – ellenőrző lövések;
- 9–11 óráig – romboló tűz;
- 11–11.30-ig – megsemmisítő tűz;
- 11.30 után – zavaró és elszigetelő tűz.

A harmadik csoportnak reggel 8 órától folyamatosan tűz, illetve gáz alatt kellett tartania a megközelítési útvonalakat, a távolabb levő ütegállásokat. Erre a feladatra német könnyű és nehéz tarackütegeket vontak be.

Az aknavetők nyolctól kilenc óráig belövést hajtottak végre, majd áttértek a romboló tűzre. Tíz órától lassú tüzet lőttek fél órán át, hogy az ellenség ismét elfoglalja állását, majd megindult a megsemmisítő tűz. Tizenegy órától zárótüzet lőttek a rohamozó csapatok elé, majd az állások „felsodrásának” időszakában szintén záró- és romboló tüzet. Az aknavetőket „harcegységekbe” vonták össze, mindegyikben két-két könnyű, közepes és nehéz aknavető volt, melyeknek az áttörés helyein 80 m széles körletet kellett tűz alatt tartaniuk.²⁶

A vállalkozás mindenoldalú előkészítése

A helyszíni előkészítő munkák február 2-án kezdődtek, amit a mélyen megfagyott talaj és a helyenként nyolcvan centiméter magasságú hó és az esetenként mínusz harminc fokos hideg rendkívüli módon megnehezített. Először a műszaki csapatok számára készítettek fedezékeket, ezután a közlekedő utakat szélesítették ki két méter szélesre, ahol kellett, szerpentin utakat alakítottak ki. E munkálatok február 12-ig befejeződtek. Ezt követően a megindulási vagy rohamállások kiépítése kezdődött, ami a Láposon és a Söverjesen rövid idő alatt befejeződött, de a Magyaroson a sziklás talaj miatt március 8-ig csupán egy másfél méter mély árkot és fedezékeket sikerült kialakítani.

Az akna- és gránátvetők számára az állások kiépítése február 8-án kezdődött. Először itt is a legénységi fedezékeket alakították ki, majd a lőszerraktárakat és a tüzelőállásokat. Végül a figyelőpontokat igyekeztek olyan védetté tenni, hogy a gránátrepesz-hatás minimális legyen. E munkálatokkal március 1-jéig végeztek.²⁷ A tüzéség lövegei számára már megvoltak a megfelelő tüzelőállások, a támadáshoz kapott három darab 21 centiméteres mozsár azonban csak március 3-án érkezett be. Ezeket rövid időn belül tüzelőállásokba vontatták, de belövést nem hajthattak végre, ezt Breit tábornok megtiltotta, „hogy időnek előtte ne árulják el itt létüket”.

²⁶ Bánlaky: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai*, 14–15.

²⁷ HL TGY 64 37.

A támadás előkészítésének egyik legnehezebb feladata a megfelelő mennyiségű tüzérségi lőszerkészlet felhalmozása volt. A tüzérségi előkészítésben részt kellett vennie a hadosztály tüzérdandára tizenkilenc ütegén kívül a 24. hadosztály négy és a német 225. hadosztály hét ütegének, összesen 128 különböző űrméretű lövegnek és ötvenegy akna- és gránátvetőnek, melyek számára 2500 tonna lőszert kellett biztosítani. A legközelebbi vasútállomás Csíkszeredán volt, innen kellett, mintegy negyven kilométeres távolságból, havas, jeges, alig járható úton az 1000 méteres magasságban lévő állásokba szállítani a lőszert. Több állás olyan helyen volt, ahová csak málhásállatokkal vagy kézi erővel lehetett kiszállítani a szükséges készletet. Ráadásul a szállítások csak éjjel vagy ködben történhettek. Egy-egy forduló sokszor egy hetet is igénybe vett. Az állásokba 169 253 lövedéket szállítottak ki, közben kétszáz ló pusztult el vagy vált használhatatlanná.²⁸

Az előkészítő munkák egyik utolsó, de rendkívül fontos eleme a távbeszélő összeköttetés kiépítése volt a különböző szintű parancsnokságok, a gyalogsági és tüzérsőparancsnokságok között. Az aknavető figyelőpontoktól kettős összeköttetést biztosítottak a tüzelőállásokhoz. A híradó összeköttetés mellett még egy jelzőrendszert is kialakítottak. A támadás alatt három lovas és három gyalogost állítottak be parancs- és jelentéstovábbításra, ezen kívül a három rohamcsoport-parancsnok mellett fényjelzőnek kellett működnie. A támadás sávjában elért terepszakaszokat jobbról két vörös zászló kitűzésével, balról egy vörös zászló kitűzésével jelezték. A megállapított rakétajelzések a következők voltak:

- kettős fehér rakéta: a Lápos–Magyaros–Söverjes magaslatok birtokbavétele
- vörös rakéta: az ellenség támadása
- zöld rakéta: tűzáthelyezés kérése
- egy fehér rakéta: a rohamjárőrök által elért terepszakaszok jelzése.²⁹

Mindeközben folyamatosan végezték a felderítést járőrökkel, illetve repülőgépről. A beérkező jelentéseket fogolykihallgatások eredményeivel egészítették ki.

Nagy figyelmet fordítottak egészségügyi rendszabályok foganatosítására is, erre tervet készítettek. A sebesülteket ezred segélyhelyekre gyűjtötték, ahonnan hordágyakon és kétkerekű kocsikon vitték le őket az ideiglenes hegyi sebesültszállító különítményhez, innen harminc kocsin és gépjárművön egy nyolcvanfős „katonaotthonba”. Ezután a 4/4. tábori kórházba kerültek a sebesültek, ahonnan szükség esetén három szállítóoszlop-lépcső szállította őket tovább állandó kórházakba.³⁰

A vállalkozás sikerének egyik legfontosabb feltétele a szigorú titoktartás volt. Ennek érdekében a tervet és annak részleteit mindenki csak a rá vonatkozó mértékben ismerte. A katonák közt egyébként azt híresztelték, hogy az oroszok nagy támadást terveznek, ennek elhárítására kell előkészületeket tenni. Távbeszélőn a tervezett támadással kapcsolatban semmilyen információt nem lehetett továbbítani.

A rohamjárőrök elrendelt felszerelése a következőkből állt: tölténytáska és hátizsák nélkül (150 db töltény a zsebekben és a kenyérzsákban), a fegyvert karabély módjára hordva, két homokzsák nyolc nyeles kézigránáttal, négy üres homokzsák, drótvágó olló, kézi balta, gázálarc, konzervek, tábori kulacs. Az árkászok csupán négy kézigránátot kaptak, de vittek vésőt és robbanóanyagot.

²⁸ *A magyar tüzér*. Szerk. Felszeghy Ferenc – Reé László. Budapest. é. n. 258.

²⁹ HL TGY 107. K oleátamelléklet

³⁰ HL TGY 107. L oleátamelléklet

Az első hullámba egy rajt osztottak, mindenkinél kézigránát, illetve egy katona ment velük, aki a tartalék gránátokat vitte. A raj rendelkezett továbbá két világítópisztollyal a hozzá való tíz-tíz zöld, vörös és fehér rakétával és két vörös zászlóval.

A második hullámban két gyakorlott lövészekből álló raj támadott hátizsák, töltényszáka és kenyérzsák nélkül, fejenként 300 tölténnyel, két kézigránattal és két konzervvel. Mögöttük haladt kettő-négy katona szögesdróttal, további kettő-négy katona, aki védőpáncélokot és kettő katona, aki homokzsákokat vitt magával. Őket követte a távbeszélő járőr három fővel, egy távbeszélő készülékkel és kettő-három dob telefonkábellet. Itt haladt előre egy géppuska-, tüzér- és aknavető megfigyelő. A hullám rohamát az utászok követték fegyverrel, löszertáskában száz löszerral, kettő kézigránattal és szerszámokkal, amelyekkel föld- és famunkákat lehetett végezni.

A harmadik hullámot három raj és egy rohamjárőr alkotta. A katonák itt is hátizsák nélkül, a töltényszákjában 300 tölténnyel, négy kézigránattal, ásóval és csákánnyal felszerelve nyomultak előre. Itt vitték előre a gránátvetőket és a géppuskákat. A rajokat műszaki anyagot szállító katonák követték, akik „spanyol lovasokat”, szögesdrótot, homokzsákokat és védőpajzsokat vittek magukkal.

Az ezred katonái nem rendelkeztek a speciális rohamcsapatoknál rendszeresített eszközökkel. A gyalogos katonák nyolcmilliméteres 1895 M. Mannlicher puskával voltak felszerelve, mely szuronnyal együtt 3650 grammot nyomott. A fegyver tára öt löszert fogadott be. Szintén nyolcmilliméteres csővel rendelkezett az 1907/1912 M. Schwarzlose géppuska, mely negyvenkét kilogrammos fegyver volt, hevederébe 250 darab löszert fért, elméleti tűzgyorsasága 400 lövés volt percenként. A monarchia hadseregében 1915-ben vezették be a lángszórókat, melyek első változata ötvenliteres tartállyal készült. E fegyver égő folyadékot huszonöt-hatvan méteres távolságra, közel másfél méteres szélességben lövellt ki. A következő évben huszonkettő és tizenöt literes tartályokkal ellátott könnyebb eszközöket is rendszerbe állítottak. A katonák még alig ismerték a kézigránátot, melynek azonban több osztrák–magyar és német típusa is rendszeresített volt. A hetven dekagrammos osztrák–magyar nyeles kézigránát tizenöt méteres repeszhatású volt. A gyalogsághoz rendszeresített löveg volt az 1915 M. harminchét milliméteres málházható gyalogsági ágyú. Nagy népszerűségnek örvendtek az akna-gránátvetők. Az aknavetőknél könnyű (90–105 mm), közepes (120–150 mm) és a nehéz (200 mm felett) változata küzdött le 60–1200 m-re lévő célokat, percenként egy-két lövést leadva. A gránátvetők hasonló adatokkal rendelkeztek.³¹

A rohamállásokat elfoglalt csapatok március 3-a és 6-a között szemrevételezést végeztek, gyakorolták az előttük álló feladatokat, közben a készleteik kiegészítésével foglalatostkodtak. A kiadott intézkedés szerint azonban óvakodni kellett attól, hogy felhívják magukra az ellenség figyelmét. A parancsnokoknak gondoskodniuk kellett arról, hogy minden beosztottjuk tökéletesen ismerje a feladatát, az ismereteket ellenőrizniük is kellett. Az alparancsnokoktól elvárták „a jól átgondolt, határozott, hidegvérű, kezdeményező tevékenységet”, ami biztosíthatta azt, hogy a „rohamisták” akár parancs nélkül is teljesítsék feladatukat, és hozzájáruljanak a nap sikeréhez. Azokat, akiket az első vonalban „csüggeteg, megbízhatatlan”-nak láttak, még utolsó nap is hátra kellett küldeni.³²

Az utolsó napokban még egyszer pontosították az együttműködést a rohamcsapatok, az őket követő gyalogság, az akna- és gránátvetők és a tüzérség között. A felderítési adatokat folyamatosan pontosították, a repülő-megfigyelők felkészültek a tüzérségi becsapódási

³¹ Bacsoni–Kiss–Sallay–Számvéber: *Az állásharc*, 21–22.

³² HL TGY 107. 30.

pontok megfigyelésére, a híradók újra és újra ellenőrizték az összeköttetést. Daubner ezredes dandár- és csoportparancsnok minderről gondoskodott, és még azt is begyakoroltatta, hogy a szükséges anyagokat hogyan fogják a rohamozók után szállítani. Végül a rohamra kijelölt csapatok előtt előkészítették a saját akadályrendszert úgy, hogy azon robbantással átjárókat lehessen nyitni. A csapatoknak a kiinduló helyzetet március 6-án 18.00 órára kellett elfoglalniuk, a teljes készenlét időpontja: március 7-én 05.00 volt. Breit tábornok azonban később úgy döntött, hogy a gyalogos és a műszaki csapatoknak biztosít egy nap pihenőt.

A tüzéség közben jól elhelyezett figyelői, illetve repülőik segítségével a megszokottnak megfelelően, folyamatosan próbálta tűzzel felderíteni az ellenséges ütegeket. Március 7-én a repülőik megfigyelték, hogy az Úz völgyében felállított 47/6. üteg és a 81/2. üteg találatot ért el az ellenséges ütegalások ellen, melyeket ezután gázlővedékkel próbált pusztítani. Ugyanakkor a 24. gyaloghadosztály ütegei is megkezdtek a Csobános-völgyben lévő orosz ütegek pusztítását.

„Március 7-e ragyogóan tiszta nap volt s így március 8-ának ködös reggelén lelkiismeret furdalásokat éreztem, hogy az eredetileg március 7-ére elhatározott támadást a közbeékel pihenőnap érdekében egy nappal elhalasztottam.”³³

A támadás

A támadás napján, 1917. március 8-án a tüzéség az előre elkészített tűzterv szerint kezdte meg és folytatta a tevékenységét. Az aknavetőkkel együtt végrehajtott tűzcsapások eredményeként az ellenség Úz-völgyi ütegei 9.30 után már nem szólaltak meg, a lövészárkokban pedig hatalmas veszteséget okoztak a védőknek. Különösen pontosnak és hatásosnak bizonyultak az aknavetők. Nem sikerült viszont elhallgattatni a Csobános-völgyben lévő orosz ütegeket, ezek 13.00-ig tovább folytatták a tevékenységüket. Ugyancsak kevésbé bizonyultak hatásosnak azon gázcsapások, melyeket a völgyekben lévő utakra, gyülekezőhelyekre, állásokra lőttek. Az orosz gyalogság ugyanis gázálcot húzott, az ütegek magasabban fekvő állásokban voltak, „a lovak közül állítólag sok elpusztult”.³⁴

A rohamcsapatok közül a legnagyobb és legnehezebb útra kényszerülő 7. század az általános roham megkezdése előtt, 9.30-kor indult meg az 1376. magaslat, a Névtelen Kúp ellen. A Szerdahelyi Gábor főhadnagy vezette század a saját műszaki akadályrendszeren robbantással nyitott átjárókon – tüzéségi és aknavető tűz fedezete alatt – indult támadásra. „Nehéz, nyaktörő úton, sziklán, meredélyen át kúsznak mind feljebb és feljebb a rohamjárőrök. Tüzéségünk látva a helyzetet, tüzét hátrább helyezi. Ellenséges géppuskák megszólalnak, gyalogságunk tüzet kezd. Még néhány másodperc és az első rohamjárőr a drótnál van.”³⁵ A járőr 10.45-kor érte el az ellenséges drótakadályt, amit a lövegek és aknavetők már szinte teljesen szétlőttek, ezen már kis munkával „rohamutkákat” lehetett nyitni. A járőrök „meglapulva élettelenül fekiúsznak a szétrombolt akadály előtt. Azután tompa csattanás, fehér, sűrű füst – az első kézigránatok berepültek az orosz árokba; a robbanás füstjének oltalma alatt 4 honvéd néhány ugrással betör”.³⁶ A 7. század járőrének harcát a II. zászlóalj géppuskái oldalazó tűzzel fedették. Az árokba, különösen a géppuskaállásokra egymás után repültek a kézigránatok, közben beérkezett a század többi része is, és megkezdődött az

³³ Bánlaky: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai*, 19.

³⁴ Bánlaky: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai*, 19.

³⁵ Sassy: *Hét ország frontján*, II. 17.

³⁶ Sassy: *Hét ország frontján*, II. 17.

árokban vívott harc, „a felsodrás”. Néhány perc múlva a Névtelen Kúp a század birtokába kerül, és a csúcsra kikerült a Mezőkövesdtől kapott Máriás zászló.

A 7. század sikerén felbuzdulva a Söverjes támadására kijelölt 4. század is idő előtt elindult. A „tüzesvérű” Juhász Károly tartalékos hadnagy 10.30-kor megindította a támadást. A tüzerfigyelők, illetve az együttműködésért felelős tisztek jól végezték a dolgukat, mert a tüzet időben áthelyezték, így a századot szinte semmi nem akadályozta, hogy „egy rövid, gyors futam” után elérjék az ellenséges állásokat, azokba betörjenek, majd megkezdjék az árkok teljes szélességben való elfoglalását. Az oroszok itt azonban nem nyugodtak bele a védelmi szakasz elvesztésébe, hanem északkeleti irányból másfél század erejű ellenlökést indítottak. Az eseményeket nyomon követő Breit tábornok ennek hírére a hadosztály-tartalékból fél zászlóaljat irányított ide, illetve két üteg tüzét összpontosította a támadókra. A magaslat északkeleti oldalán tért nyert ellenséget a honvédek heves kézigránát támadással kiszorították a visszafoglalt állásokból, és végleg birtokba vették a Söverjest. A 4. és a 7. század 11.25-kor vette fel az érintkezést.

A balszárnyon elért sikerek türelmetlenné tették a Magyaros-tető ellen kialakított csoportosítás katonáit is, s mivel a löveg- és aknavetőtűz hatására az ellenséges árkokat rohamérettnek látták, 10.45-kor Sáfrán alezredes is elrendelte a támadás megkezdését. Az I. zászlóalj 1. százada szinte akadálytalanul jutott az ellenség közelébe, az árkot rövid harc után birtokba vette, 11.05-kor már két század kezdhette meg az árok megtisztítását. A veszteség itt volt a legcsekélyebb, csupán négy fő sebesült meg.

Az I. zászlóaljtól balra a II. zászlóalj támadott a Magyaros-tető nyugati fele ellen, melyet 11.00-ra elért, és negyedóra alatt veszteség nélkül birtokba vett. Ezt követően a zászlóalj századai felvették az érintkezést a 7. századdal. Az I. zászlóaljhoz jobbról csatlakozva a III. zászlóalj is szinte azonnal megkezdte a támadást, és 11.00-kor az első hullám már elérte az ellenséges állásokat, melyeket öt perc alatt elfoglalt. Ezt követően keletre fordulva rövidesen birtokba vette az 1286. magaslatot is. A magaslatokat elfoglaló csapatok támogatására tartalékként Breit tábornok előrerendelte a 373/I. és a 11/II. zászlóaljat, melyek két-két századonként az 1367. magaslatra, Magyaros-tetőre és az 1286. magaslatra vonultak fel.

A láposi csoport rohamjárőrői, akik a 11. század katonái voltak,³⁷ a meghatározott időpontban, 11.00-kor kezdték meg a támadásukat. Mivel itt volt az ellenséges állás a legközelebb, alig negyven lépés távolságra, a rohamjárőrök néhány perc múlva már az árokért folytatott harcot vívták igen eredményesen. 11.30-kor balra, az 1286-os magaslaton felvették a kapcsolatot a magyarosi csoporttal. A csoport jobbszárnán támadó csapatok viszont az ellenség hatékony löveg- és géppuskatűzében jelentős veszteséget szenvedtek, tizennyolc halottal és ötven sebesülttel.

A magaslatok elfoglalása után üldözésre és felderítésre osztagokat küldtek ki. A láposi csoport különítménye az 1081. magaslatnál talált ellenállásra, a magyarosi és a söverjesi csoport a Csobános-völgyében találkozott orosz csapatokkal. Az osztagok ezt követően foglyokkal és zsákmánnyal anyagokkal tértek vissza. Közben megkezdődött az állások berendezése, egy új arcvonal kialakítása. Ezt elsősorban a műszaki alakulatok végezték, a nyolcvan-száz lépésre előretolt századok biztosítása mellett. Este 18.00-ig befejezték az állások kiépítését és berendezését térdelő lövészek számára, melyeket egysoros spanyollosas akadály védett. Ezt követően géppuskákat, aknavetőket és fényszórókat helyeztek az állásokba, a tüzéség pedig felkészült zárótűzek lövésére az új védelmi állás védelme érdekében.

³⁷ 10-es Honvéd naptár 1919. Az ezred kiadása. 61.

A Magyaros-tető elfoglalása során számtalan nagyszerű helytállással, hősiességgel találkozhatunk. Az események résztvevője és a 10. honvéd gyalogezred történetének krónikása, a már idézett Sassy Csaba különösen kiemelte a 9. századnál történt eseményeket. A III. zászlóalj ezen százada a Magyaros-tető jobb oldala ellen támadott, majd el kellett érnie az 1286-os magaslatot. Az egyik járőr parancsnoka Balogh Márton szakaszvezető volt, akit már az első percben egy kézigránát-robbanás a földhöz vágott. A szakaszvezető azonban kábultságából magához térve a járőr után futott, és ismét átvette a parancsnokságot. Először került harcba a századnál szolgáló Andrassy Béla zászlós, aki lelkesen és hőiesen rohant előre, mit sem törődve a heves puska- és géppuskatűzzel, a robbanó gránátokkal. „Vitézsége oly ellenállhatatlanul ragadt a rohamjárőrökre, hogy azok mit sem törődve az ellenség vad tüzelésével és az ellenség hatalmas kézigránát sorozatainak leadásával s használva kézigránátot is, rontottak az állásban elkeseredetten küzdő ellenségre és tették ártalmatlanná.”³⁸

Kitűnt vitézségével Szabados zászlós is, aki egy rajnyi katonával az ellenséges állások mögé került, és hátulról lepte meg az oroszokat. Kitűnő helyzetfelismerésének és bátorságának köszönhetően tizenkilenc foglyot ejtettek, és huszonöt puskát zsákmányoltak. A század parancsnokát, dr. Leichter Imrét az ezredparancsnokság III. osztályú katonai érdemkeresztre terjesztette fel.

A hadosztályparancsnok 12.40-kor a következő intézkedést adta ki: „Szívből üdvözlöm az összes parancsnokokat és csapatokat a kivívott szép eredmény alkalmából és a legfelsőbb szolgálat nevében legbensőbb köszönetemet fejezem ki nekik...”³⁹

A támadás során osztrák–magyar és német részről összesen negyvenöt fő halt meg, és 215 fő sebesült meg. Az oroszok 408 halottat hagytak hátra, ezenkívül fogságba esett tizenhárom tiszt és 991 ember.

A Magyaros-tető visszafoglalása nagy feltűnést keltett, és sorban érkeztek Breit vezérőrnagyhoz a gratuláló táviratok. Közülük a magyar honvédelmi miniszter, báró Szurmay Sándor gyalogsági tábornok üzenetéből idézünk: „A Magyaros rohammal való bevétele vitéz hadosztályoddal fényes pontot jelent a honvédség történetében és örök időkre a legsebbebb jele marad a magyar honvédcsepapok leküzddhetetlen kiváló katonai érényeié.”⁴⁰

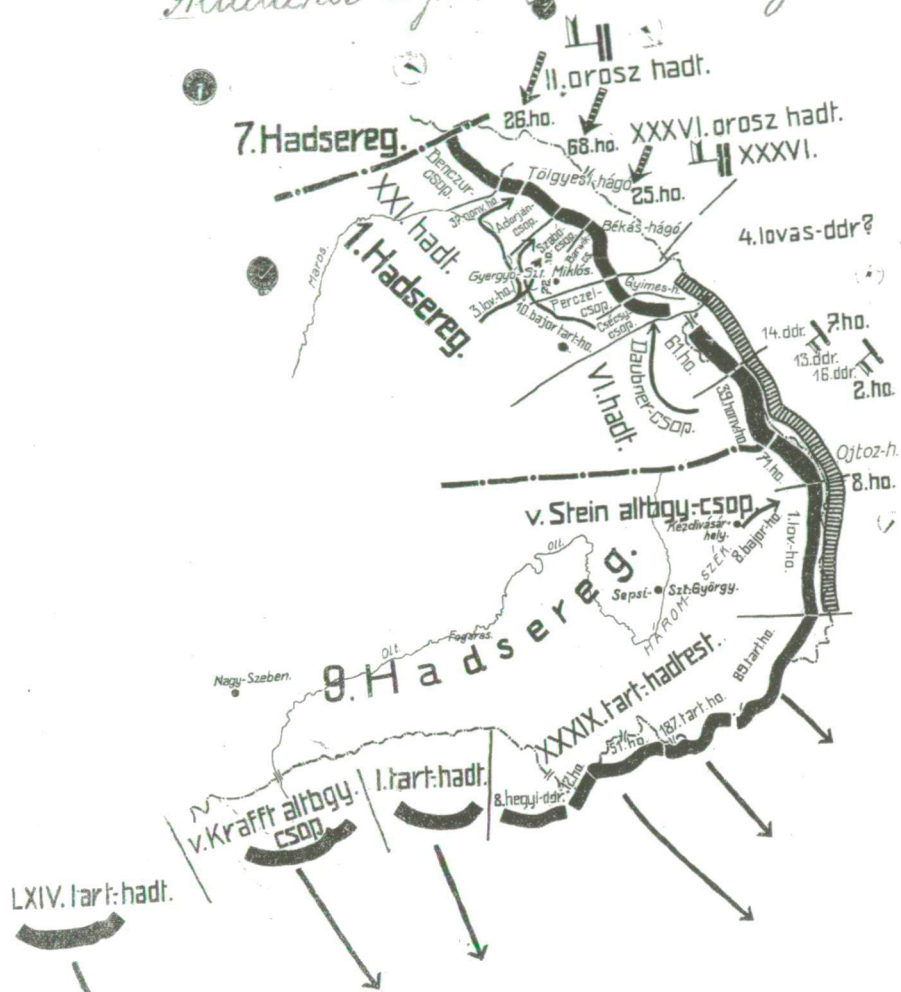
³⁸ Sassy: *Hét ország frontján*, II. 18.

³⁹ Bánlaky: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai*, 22.

⁴⁰ Bánlaky: *A m. kir. Kassai 39. honvéd gyaloghadosztály harcai*, 25.

1. SZÁMÚ MELLÉKLET

Általános helyzet 1916. november elején

Általános helyzet 1916 novemberében (HL TGY 107)

2. SZÁMÚ MELLÉKLET

Erők és eszközök csoportosítása az 1917. március 8-i Magyaros-tető elleni támadáshoz:
A vállalkozás parancsnoka: Breit József vezérőrnagy, a 39. honvéd gyaloghadosztály parancsnoka,
a vezérkari főnök: Szabó-Pap Károly vkt. őrnagy (Knausz Ferenc vkt. százados)⁴¹

Csoportosítás	Sőverjesi csoport pk. Mierka alezredes	Magyaros csoport pk. Sáfrán alezredes	Lápos csoport pk. Nyékhegyi alezredes
rohamcsapatok	10. honv.gye. 4. szd.	10. honv.gye. 7. szd. (2 db. gpu.) 10. honv.gye. I. zlj. (3 szd., 4 db. gpu.) 10. honv.gye. II. zlj. (3 szd., 8 db. gpu.) 10. honv.gye. III. zlj. (3 szd., 4 db. gpu.)	10. honv.gye. 11. szd.
Támadó gyalogság	9. k.u.k. gye. IV. zlj (4 db. gpu, 2 db. gyá.) 9. k.u.k. gye. 1.2. szd. (2 db. gpu.)	11. honv.gye. 2. szd. (2 db. gpu.) 11. honv.gye. II. zlj. (2 db. gpu.) 373. k.u.k. gye. I. zlj. (6 db. gpu.)	11. honv.gye. I. zlj (3 szd., 4 db. gpu.) 373. k.u.k. gye. 11.12. szd (3 db. gpu.) 9. honv.gye. 9.10 szd.
támadó műszaki csapatok	39. egyesített ut. szd. 7. ut.szd. részei 11. mű.szd. fele	9/4. ut.szd. 5. bajor ut.szd. 10. mű.szd. 11. mű.szd. részei	3/5. ut.szd.
harceszközök	3 db. német köz.av. 8 db. német k.av.	6 db. német n.av. 6 db. német köz.av. 10 db. német k.av. 6 db. kis grv.	4 db. német köz.av.
hadosztály tartalék	16.honv.gye. 9. 11.szd a Sátorkő magaslaton	16.honv.gye. 11.szd. a Magyaros-völgyben	16. honv.gye. 10. 12. szd. a Magyaros-völgy déli kijárat
Támadó tüzéség	9.h.tü.e. 5. ü. (2db. 7,5 cm. h.á.) 9.h.tü.e. II. ü. (2db. 10 cm. h.tar.) 24.t.tar.e. 3. 4. ü. (8db. 10 cm. t.tar.) 35.t.tar.e. 6.ü. (4db. 10. cm. t. tar.) 39.honv.t.tü.e. 1.n.ü. (4 db. 15 cm. tar.) 10.t.tü.e. 6.ü. (2db. 15 cm. tar.) 39.honv.t.tü.e. 4.n.ü. (2db. 10.4 cm. á.)	9.h.tü.e. 3.4.ü. (7db. 7,5 cm.h.á.) 39.h.tü.o. 1.ü. (4 db. 75 cm. h.á.) 9.h.tar.e. I.ü. (4 db. 10 cm.h.t.) 39.honv. t.tar.e. 1.2.4.ü. (18 db. 10.cm t.tar.) 39.honv.t.tar.e. 2.3.n.ü. (3 db. 15 cm.t.tar.) 14.honv. t.tar.e. 5.ü. (4 db 15 cm. t.tar.) 81.t.tar.e. 1.ü. (4 db. 15 cm. t.tar.) 14.német t. tar.e. 9. ü. (3 db. 21 cm. mozsár)	9.h.tü.e. 3.5.ü. (3 db. 75 cm. h.á.) 3 db 7,65 próbálóveg 39.honv.t.tar.e. 3.ü. (6 db. 10 cm. t.tar.)
az ellenséges tüzéség leküzdésére létrehozott csoport	Csobánosi szakasz: 24.t.tar.e 1.ü. (2 db. lg.) 9.t.tar.e 4.ü. (6 db.10 cm. t.tar.) 10.t.tar.e. 6.ü. (2 db. 15 cm. t.tar.)	Láposi szakasz 3.(39.)t.á.e. 2.3.ü. (12 db. 8 cm. t.á.) 9.h.tü.e. II.ü. (2 db. 10 cm. h.tar.)	Úz-völgyi szakasz 3.(39.)t.á.e. 1.ü. (4 db. 8 cm. t.á.) 47.t.tar.e. 6.ü. (4 db. 10 cm. k.t.tar.) 81.t.tar.e. 2.ü. (4 db. 15 cm. t.tar.)

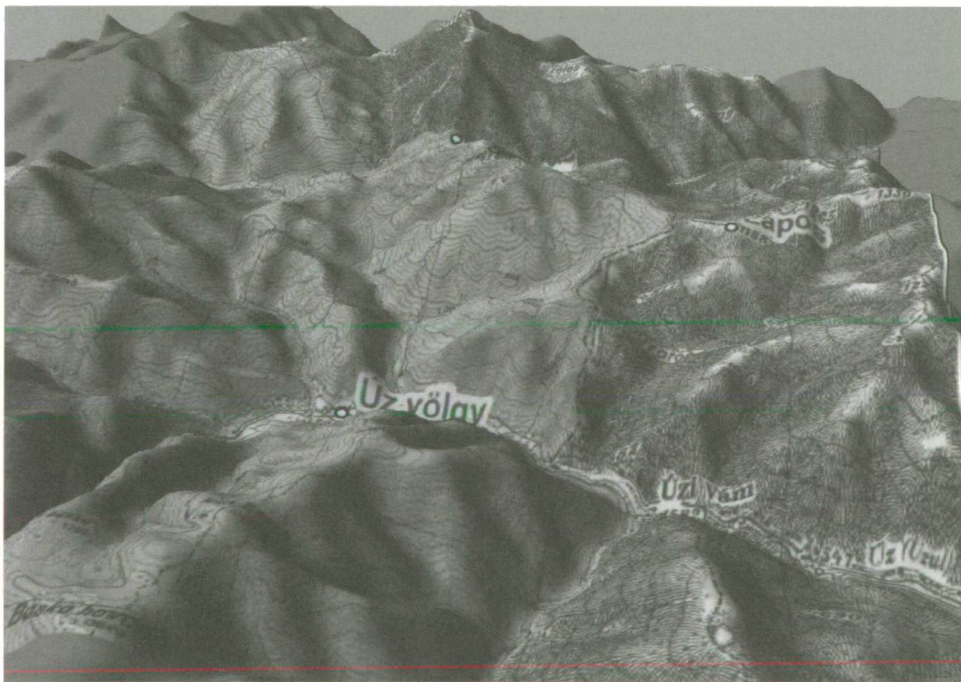
⁴¹ HL TGY 107. nyomtatott melléklet

elszigetelő és gáztüzér- ség	24.t.tar.e. 1.3.ü. (8 db 10 cm.t.tar.) 1. próba t.á.ü. (4 db. próba t.á.)		
------------------------------------	--	--	--

Rövidítések

á.	ágyú
av.	aknavető
e.	ezred
gpu.	géppuska
grv.	gránátvető
gye.	gyalogezred
honv.	honvéd
k.	könnyű
k.u.k.	császári és királyi
köz.	közepes
mű.	műszaki
n.	nehéz
pk.	parancsnok
szd.	század
t.	tábori
tar.	tarack
ut.	utász
zlj.	zászlóalj

3. SZÁMÚ MELLÉKLET

A támadás területe

TAMÁS CSIKÁNY

The capture of Magyaros-tető on 8 March 1917

The First World War is depicted in history books as one in which life was worth almost nothing, and military leaders of all ranks, regardless of which country's or coalition's army they were commanding, cared about nothing else but the goal to be achieved. Yet big victories did not materialize and not even the smaller ones were made use of. Rather the war was decided by economic factors, by the richness of available human and financial resources. Reality, however, is not this one-dimensional. Those commanders who felt responsibility for their soldiers did their best to spare their lives, especially as it became more and more difficult to replace them. This was all the more so in the armies of the Central Powers. They were the firsts to make attempts to develop such military solutions with which the goals (breaking through the enemy defense, eliminating it and capturing enemy positions) could be achieved with minimal losses. Yet, in the age of machine guns, precise and quick-firing artillery such efforts could rarely have been successful. The German army used the so called shock troops first in the Western Front. These smaller, well-equipped units were deployed unexpectedly, at selected locations and directions after short but sharp artillery preparation fire. If they managed to infiltrate enemy defense lines the attack continued in the traditional manner.

The 39th infantry division of the Hungarian army was still able to achieve a very spectacular and important success. At the end of 1916, the division was chasing the Romanian troops, which had infiltrated the country, through Csík county in the valley of the stream Úz and reached the Eastern borders of Hungary. As the Romanian army had already prepared and established positions during peacetime along the banks of the stream, the Hungarian division needed to halt there. In the middle of November, the Romanian forces were replaced by Russian troops in significantly superior numbers, and they almost immediately went on the attack along the entire line. As a result, in December they captured the peaks of Lápos, Magyaros and Söverjes, the possession of which could have meant great advantages for the entire front line. The German divisions refused to attempt to recapture the peaks, but the chosen troops of the 39th infantry division of the Hungarian army launched a surprise "shock attack" on 8 March 1917, and recaptured the peaks with only slight losses. The attack was led by major general József Breit, who later as a military historian wrote a book on the military history of Hungary. The paper describes the circumstances of this attack, and its thorough and careful preparation as well as the attack itself.